

Kirja-arviointeja

Kolmen sotalapsen tarinat

Suomen sotien aikana lähetettiin runsaat 70 000 lasta Ruotsiin. Aluksi oli tarkoituksena viedä vain sairaita lapsia lääkehoitoon, johon sodanalaisella Suomella ei ollut resursseja. Sodan jatkuessa lastensiirtoidea sai laajempaa kannatusta. Lastensiirtoajatuksista ei silti oltu yksimielisiä. Varsinkin suomalaiset äidit vastustivat voimakkaasti ehdotusta, mutta mielipiteet kääntyivät sittemmin sodan tuhojen ja mm. Ruotsista tulleen propagandan myötä. Näin lasten evakuointi pääsi laajenemaan maailman suurimmaksi lastensiirroksi.

Psykologit, sosiologit sekä lastenlääkärit ovat tähän mennessä osoittaneet kiinnostusta näiden lapsien ainutlaatuiseseen elämäntilanteeseen sekä identiteetin kehittymiseen. Miten lapset itse kokivat sotapakolaisuuden ja miten se on vaikuttanut heidän identiteettinsä muotoutumiseen, siihen voimme nykyään hakea vastauksia sotalasten omista elämäntilanteista. Ruotsiin jäi noin 15 000 suomalaista sotalasta. He ovat perustaneet valtakunnallisen järjestön *Riksförbundet Finska Krigsbarn* sekä yhdeksän paikallista sotalapsijärjestöä, jotka ovat ottaneet tehtäväkseen mm. Ruotsiin jääneiden Suomen sotalasten elämäntarinoiden keräämisen, toistensa tukemisen ja tämän päivän sotapakolaisten auttamisen. Sotalapsiyhdistyksiensä toiminta keskittyy paljolti sotalapsikirjallisuuden esittelyyn. Moni sotalapsi on julkaissut tarinansa kaunokir-

jallisena autobiografiana. Sotalapsiaiheisesta kirjallisuudesta on muodostunut oma kaunokirjallinen lajinsa.

Tarkasteltavanani ovat seuraavat vuonna 1998 ruotsiksi ilmestyneet kirjat:

- **Sinikka Vesterberg: En gång krigsbarn.** Seaview Press, South Australia 1998, 233 s.
- **Anja E. Tyni: Finnungen.** Årslans förlag, Luleå 1998, 153 s.
- **Helmi Erving-Odelberg: Hälytys. Glimtar ur ett krigsbarns liv.** Ord & visor, Skellefteå 1998, 124 s.

Teokset (omistettu sota-ajan äideille ja lapsille) alkavat kotikaupungin pommituksesta, isän kaatumisesta sodassa sekä sittemmin junamatkan kuvauksesta Ruotsiin täysin erilaisiin oloihin. Kaikista kolmesta teoksesta käy esiin sotalapsitytön ja kasvatusäidin välinen problematiikka. Lapsen sisin huutaa ehdotonta äidinrakkautta.

Suomalainen sotalapsityttö ei tunne olevansa täysin hyväksytyt perheenjäsen Ruotsissa; häneltä odotetaan suurempaa työsuoritusta ja häntä kritisoidaan herkemmin. Keskeisenä teemana on myös biologisen äidin ja tyttären tapaaminen useiden vuosien kuluttua. Tapaaminen on täynnä jännitteitä eikä läheisen suhteen syntyminen ole enää itsestäänselvää. Kukaan ei aavistanut, että sota tulee kestämään vuosia, jona aikana lapsi ehtii unohtaa äidinkieltänsä ja ruotsalaistua.

En gång krigsbarn -romaanin päähenkilö Sirkka lähti Kemin pommituksia pakoon vakaassa luulossa, että matka kestää vain viikon tai pari. Yksitoista vuotta

ehti kulua ennenkuin Sirkka pääsi matkustamaan saman junamatkan takaisin vierailulle kotikaupunkiinsa. Matka on lapsuuden elämysten muistamista sekä samalla hienovaraista ystävyyden rakentamista äitiin.

Äiti on sodan kokemuksista ja mahdollisesta syllisyydestä mykkänä. Sodan ankaria olosuhteita on vaikea enää myöhemmin selittää vauraudessa kasvaneelle tyttärelle. Äidin syllisyydentunne on alue, jonka tytär ymmärtää intuitiivisesti. Tytär ymmärtää myös, että äidin jatkuva hymyily ja liiallinen ruuan tyrkytys on jonkinlaista primitiivistä puuttuvien vuosien hellyyden korvausyritystä. Monivuotinen ero on kasvattanut kuilun, joka ei enää täysin umpene. Tytär haluaisi tietää, kartoittaa lapsuuden tapahtumia, mutta äiti ei pysty koskettamaan vaikeita asioita. Sirkka onnistuu kuitenkin luomaan äitiinsä jonkinlaisen isosisko-suhteen, jossa äidin integriteetti säilyy, kun vaietaan arkaluonteisimmista asioista. Silti identiteettiään etsivälle Sirkalle jää särö sydämeen. ²Pieniä lapsia ei pitäisi erottaa perheestään, vaikka sota tulisi², on sotalapsen ydinsanoma Vesterbergin muistelmissa.

Sotalapsi ei ole useinkaan juurtunut kumpaankaan maahan eikä kansaan; kenties juuri säröisen kaksoisidentiteetin varassa on helppo lähteä jälleen liikkeelle. Suomalaisia sotalapsia asuu nykyään joka puolella maailmaa. Sirkkan tarinan kertoja, Sinikka Vesterberg, on siirtynyt Australiaan.

Anja E. Tynin **Finnungen** kertoo sotalapsitytön ankarasta kohta-

losta. Päähenkilö Tarja lähetetään Helsingin pommituksista Ruotsiin seudulle, jossa hän on ainoa suomalainen. Vauraan kasvatuskodin, pappila-kartanon, elämä näyttää ulospäin mallikelpoiselta, mutta sisällä vallitsee henkinen julmuus. Kirjassa kosketellaan useita sellaisia olosuhteita, mihin suojaton sotalapsityttö pahimmassa tapauksessa voisi joutua: lapsityövoimana käyttöön, henkiseen painostukseen, pahoinpitelyyn, seksuaaliseen ahdisteluun, etnisen identiteetin tukahduttamiseen, biologisesta äidistä etäytymiseen.

Moni olisi jo sortunut tällaisten kokemusten alle, mutta Tarja on vahva selviytyjä. Tarja adoptoidaan perheeseen, mutta saa tuntea kuuluvansa pikemminkin palvelusväkeen. Julma kasvatusäiti tallaa Tarjan itsetuntoa. Biologisen äidin kohtaamisesta Tarja olisi odottanut enemmän; jonkinlaista alkuvoimaista äidinnakkauksen osoitusta. Kielimuuri estää läheisen kontaktin, ja pappilan ulkoinen komeus hämmentää äidin. Tarjan elämässä äitideprivaatio on ilmeisen raastava.

Lapsuus uhrautuu pappilan vaurastuttamiseen, työntöä pidetään yllä lupauksella perinnöstä, jota ei kuitenkaan täytetä. Teini-iässä Tarja lähtee maailmalle yhtä tyhjin käsin kuin oli aikoinaan sotalapsena tullutkin ja lisäksi rikkireivityin itsetunnoin. Tarjan sisukkuus vie hänet mahdollisimman kauas kasvuseudultaan paremman aikuiselämän rakentamisen toivossa.

Anja E. Tyni haluaa tähdentää kirjallaan, että unohtettujen sotlasten kohtalo on yhtä tärkeä historiallisena ilmiönä kuin juuta-

laisten tai romanien sota-ajan kohtalot.

Helmi Erving-Odelbergin **Hälytys** kertoo tarinan Helmistä, joka siirretään Rovaniemen pommituksista suojaan Pohjois-Ruotsiin. Helmin kasvatusvanhemmat olivat kiinnostuneita kasvatustyötönsä taustasta, he seurasivat Suomen poliittisia oloja ja osallistuiivat aktiivisesti Suomen avustustyöhön. Helmi sai myöskin naapuristoon oman velipuolensa sekä muita suomalaisia sotalapsia, jolloin uuteen kieliympäristöön sopeutuminen oli kivuttomampaa.

Helmin etninen identiteetti sai kehittyä positiivisissa merkeissä; varsinkin kasvatusisä ylisti usein Suomen urhoollista ja sisukasta kansaa. Yhdessä he esim. kuuntelivat ja tulkitsivat Sibeliuksen Finlandiaa. Näin Helmi oppi olemaan ylpeä suomalaisuudestaan. Hieman viileämpi, ambivalentti suhde kasvatusäitiin korvautui kasvatusisän runsaalla tuella. Sota-ajan kipeät muistikuvat ovatkin Helmin muistelmissa painuneet hämäriin ja valoivat tapahtumat nousseet etusijalle.

Helmin tarina todistaa, miten positiivinen ilmapiiri, kannustus ja erilaisuuden hyväksyminen vahvistaa lapsen perusturvallisuutta. Kirja on täynnä kiitollisuutta kasvatusvanhempia kohtaan ja antaa ymmärtää, että sotalapsikokemus on rikastuttanut Helmin henkistä kasvua. Helmin ei ole tarvinnut peittää kansallista identiteettiään, hän tuntee itsensä vahvasti suomalaiseksi ja muuttaa omasta halustaan takaisin Suomeen sodan loppua. Käytännölliset kysymykset tuovat hänet kuitenkin muutaman

vuoden kuluttua takaisin Ruotsiin. Helmin omat vanhemmat eivät ole enää elossa, sukulaistati on sotalapsi kahden pienen lapsen kanssa, hänelle Helmin koulutuskustannukset olisivat liian suuria. Lopuksi Helmin osaksi tulee kuitenkin ruotsalaistuminen.

Oman biologisen äidin kohtalo, äitien tilanne ja ajatukset sota-aikana, tuntemukset lapsensa Ruotsiin lähettämisestä – eli kaikki ne arkaluontoiset asiat, jotka saivat äidit vaikenemaan – ovat jääneet as-karruttamaan jokaista kirjoittajaa. Erving-Odelberg kyselee niitä sota-ajan äideille omistetussa runossaan:

Mödrar i krigets tid

*Du mor i krigets tid
hur hade Du det?*

*Vi barn frågade sällan
aldrig berättade Du.*

*Såsom bredvid varandra vi gick
Känslospröten ständigt ute
Det passade sig inte att nämna
det svåra*

*Det passade sig inte att beröra
det innersta*

*– att fråga om det svåra som
varit.*

Voisi keskustella paljon sotlasten autobiografisten teosten suhteesta historiallisiin tapahtumiin, lapsuuden muistikuvien luotettavuudesta, torjunnan osuudesta ym. kertomuksen muotoutumiseen liittyvistä tekijöistä. Autobiografia on aina myöskin kaunokirjallisuuden lajivaatimusten ja valikoinnin tulos. Tapahtumat suodattuvat henkilökohtaisten näkemysten ja tuntemusten läpi, joten sille saattaa kehittyä myös vahva tulkinnallinen leima.

Sotlasten autobiografioille on yhteistä hämäreiden lapsuusmuisto-

jen kuvaaminen pienen lapsen perspektiivistä. Historialliset ym. tapaukset kuvautuvat näin ilman analyttikon valmiutta, mahdollisimman elämyksellisessä muodossa, niin kuin ne pienenä lapsena on koettu. Tämä tekniikka tekee sotalapsikirjallisuudesta myös lapsille luettavaa kirjallisuutta. Niinpä sotalapsikirjallisuutta voikin usein löytää myös lasten- ja nuortenkirjallisuuden hyllyiltä.

Tarkasteltaessa useampia sotalapsitarinoita niistä erottuu yhteisiä aihevalintoja, jotka kertovat jotain olennaista sotalasten kokemuksista. Näin sotalasten autobiografiat yhdessä voivat esittää mahdollisen sotalapsen ideaalitarinan. Temaattisella keskustelullaan lastensiiroista sotalapsikirjallisuus antaa autenttisen lisänsä kulttuurilliseen ja yhteiskunnalliseen dialogiin. Sotalasten kokemukset voivat myös toimia ohjeena nykypäivän sotien humanitaariselle avustustoiminnalle. Jokaisen sotalapsen henkilökohtainen tarina on tärkeä.

Irene Virtala

Liisa Oinonen: Vietnamilaisia, suomalaisia vai suomenvietnamilaisia? Pääkaupunkiseudun vietnamilaisen etnisyyden ja identiteettiä 1990-luvulla. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos, Kat-sauksia E 6 / 1999. Helsinki 1999.

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen johtaja Ismo Söderling on kirjoittanut esipuheen laitoksen

julkaisemaan tutkimukseen, kirjaan, jolla on erinomainen ja kuvaava otsikko. Söderling perustelee, miksi Oinosen taideaineiden ja kulttuuriantropologian laitoksen pro gradu -tutkimus on niin mielenkiintoinen: "...kirjoittaja on tehnyt tiiviisti yhteistyötä kohderyhmänsä kanssa. Hänellä on ollut mahdollisuus 'sisältä päin' laajentaa näkemystään tutkittavasta ilmiöstä. Kohderyhmänä oli Suomessa asuvat vietnamilaiset, joiden etnisestä identiteetistä, kielestä ja kulttuurista meillä ei ole liikaa tietoa."

Juuri tätä pidän itsekkin yli kymmenen vuotta pakolaisten parissa työskennelleenä kirjan merkittävänä ansiona. Tämä Oinosen vahvuus pääsee esille tässä teoksessa. Monesti – kun olen itsekkin tutkimuslupia edesauttanut ja ollut pakolais- ja maahanmuuttoasioissa haastateltavana – olen joutunut toteamaan, kuinka vähäisin tiedoin "kentälle mennään". Tilanne ei ole ongelmaton tutkimusyhteisönkään kannalta. Suomessa suomenkieltä taitavia pakolaisia on siksi vähän, että monesti samat pakolaiset ovat monessa tutkimuksessa mukana. Pakolaisten väsymystä tutkimuksia kohtaan voi havaita joskus samaan tapaan kuin saamelaisilla, jotka ovat maailman tutkituin alkuperäiskansa (vrt. J. Pentikäinen; Saamelaiset).

Liisa Oinosen kirja on selkeästi haastattelututkimus. Samat teemat on käyty läpi kaikkien viidentoista pääkaupunkiseudulla asuvan haastateltavan kanssa. Vaikka tekijä kuvaa haastateltavien iän, sukupuolen, Suomessa asumisen ajan, heidän oman kulttuurinsa tuntemuksen jne., niin haastateltavista

ei kuitenkaan pysty saamaan selkeää kuvaa. Yhtäkkiä mukaan tuleva suomalaisen avopuolison lausuma saattaa muuttaa yllättäen tutkimuksen tarkastelun uuteen perspektiiviin. Tämä vähän häiritsee muuten melko selkeästi luettavaa tekstiä. Oinonen tuo hyvin esille, että monen mutkan kautta saatu tutkimusjoukko ei kata koko pääkaupunkiseudun vietnamilaisia. Haastatteluun osallistuvien oli osattava myös siinä määrin suomenkieltä, että haastattelut pystyttiin toteuttamaan suomeksi. Tämä rajasi tutkimusjoukkoa oleellisesti.

Tutkimusasetelmaa tiivistävät kaaviot, esim. s. 20 ja 28, jotka tekevät kirjasta helppolukuisemman. Oinonen on saanut antropologisen koulutuksen, mikä tuntuu läpi kirjan. Hänen tekemänsä tutkimus on kvalitatiivinen ja haastateltavien ääni kuuluu tutkimuksen runsaissa ainessitaateissa. Antropologisuus tuntuu ja näkyy etenkin rituaalien ja uskontojen sekä kulttuurinmukaisten juhlien kuvauksissa. Liiteosan monipuolisista kuvista saa nähdä kulttuuriin, uskuntoon ja rituaaleihin liittyviä asioita hyvinkin konkreettisesti. Kuvassa on esimerkiksi Ruotsinpyhtäällä oleva vanha kaupparakennus, josta on talkoil-la rakennettu buddhalaisten vietnamilaisen temppeli. Oinosen kuvat paljastavat, kuinka Vietnamin uskonnot ovat kotiutuneet Suomeen: Tet-juhla kuten myös Vu Lan -juhla ja Marttyyrien muistojuhla.

Etnisyys ja identiteetti ovat tutkimuksen avainkäsitteitä ja niitä Oinonen tarkastelee ensin teoreettisesti ja nivoo nämä kokonaisuudeksi peilaten haastattelijan antiin. Hän käy läpi varsin pe-

rusteellisesti aineiston pohjalta pääkaupunkiseudun vietnamilaisten etnisyyttä. Tämä aineiston käsittely (luku 5) muodostaa noin puolet kirjan tekstistä ja se on varsin laajasti ja mielenkiintoisesti kirjoitettu. Kirjan rakenne ja kokonaisuus vaikuttavat kypsiltä. Hyvä on myös katsaus Vietnamin historiaan, joka Suomessa tulee esille melko harvoin. Pro gradu -tutkimukseksi kirja on hyvin rakennettu ja juoni etenee johdonmukaisesti. Kirjan luettuana teki si mieli lukea lisää vastaavanlaisia tutkimuksia. Olisiko aihetta jopa Väestötutkimuslaitoksen omaan julkaisusarjaan Suomen uusista vähemmistöistä ja muista etnisistä ryhmistä, ja miksei myös vertailussa muihin Pohjoismaihin?

Kuten Oinonen johtopäätöksissään osuvasti toteaa: "Oma-kohtaiset kokemukset lähtömaasta tukevat sitoutumista omaan alkuperään. Erityisesti kieleen kohdistuu paljon paineita, sillä se koetaan tärkeimmäksi kulttuurin välittäjäksi. Samalla se on etnisen identiteetin säilymisen tai menettämisen mittari." Lukijalle tulee vahvasti tunne, että uudessa kotimaassa koetut monet kokemukset ja eletty elämä saavat haastateltavat tuntemaan toisinaan itsensä Suomessa vietnamilaisiksi, joskus suomalaisiksi ja monesti suomenvietnamilaisiksi.

Marja Pentikäinen

Östen Wahlbeck: Kurdish Diasporas. A Comparative Study of Kurdish Refugee Communities. Macmillan, England

1999. ISBN 0-333-75011-X. 195 sidor. 268 referenser. Slagordsregister finns. Utkommit i serien Migration, Minorities and Citizenship.

Hur upplever flyktingarna det att komma till ett nytt land och hur ser de på integrationsprocessen? Det är den fråga som Östen Wahlbeck ställer i sin nyutkomna bok om kurdiska flyktingar i Finland och England. Boken bygger på ett material som dels består av halvstrukturerade intervjuer med kurdiska flyktingar, dels studier av kurdernas organisationer. Wahlbeck lägger vikt vid att studera relationerna både till mottagarlandet och ursprungslandet, vilket visar sig vara fruktbart. Wahlbeck är en medveten sociolog vilket klart kommer fram i hans teoretiska utgångspunkter där han bl. a. säger att han försöker utveckla en teoriram som undviker att överdriva det exotiska och kulturellt avvikande. Vidare vill han undvika att se flyktingar som "problem" som analyseras utan att man tar hänsyn till de sociala strukturernas betydelse för sociala relationer.

I inledningskapitlet gör författaren en genomgång av begrepp som använts i etnicitetsforskningen. Genomgången leder också fram till att gängse teorier om etnicitet och etniska relationer inte räcker till för att beskriva livet i flyktingsamfundet. Det behövs något mera och det begrepp som författaren inför som en nyckel till analysen är "*diaspora*".

I genomgången av de begrepp som använts för att beskriva immigranternas och flyktingars liv i mot-

tagarlandet påpekar författaren att begreppet "integration" ofta använts på ett otydligt sätt. För Wahlbeck är det en strukturell process som inte utesluter tillhörigheten till en etnisk grupp eller att man behåller en distinkt etnisk identitet. En oklarhet med begreppet har varit att man inte diskuterat vilket samfund integrationen relateras till, majoritetssamhället, den egna etniska gruppen eller någon annan minoritet.

Nyckelbegreppet i boken är alltså diaspora. Diaspora betecknar en situation där gruppens medlemmar (eller deras förfäder) har blivit fördrivna från ett ursprungligt "hemland" till två eller flera främmande regioner, där man bibehåller en kollektiv föreställning om hemlandet, som ses som "det sanna hemmet" dit man strävar till att återvända så fort det blir möjligt. Medlemmarna ser sig förpliktigade att arbeta för hemlandets överlevnad eller restaurering och för dess säkerhet och välstånd. Man har alltså ingen önskan att helt och fullt integrera sig med majoritetsbefolkningen på den plats där man befinner sig. Det är värt att notera att det inte bara handlar om enskilda medlemmars identitet eller medvetande, utan om att flyktingsamfundet har en specifik form av *social organisation*.

Slutligen betonar författaren att även om analysen utgår från diasporabegreppet och betoningen av transnationella processer, så är det givetvis så att värdsamhällets inkluderande och exkluderande strukturer och processer har ett viktigt inflytande på hur livet i diaspora gestaltas. Analysen måste alltså beakta båda typerna av faktorer.

I kapitel 2 presenteras en bakgrund till den nuvarande situationen för kurderna. Kapitlet ger en god baskunskap och vidare referenser för den som vill bekanta sig med denna fråga. Utrymmet medger inte vidare referat av innehållet, men kapitlet ger en viktig kunskap om den komplicerade och i många fall förfärliga situation som tvingat så många kurder på flykt.

I kapitel 3 jämförs två olika modeller för flyktingmottagande, nämligen den brittiska och den finska. I det brittiska systemet ges "det civila samhället" en nyckelroll via olika slags frivilliga organisationer, medan staten har en mera direkt roll i det finska systemet. Wahlbeck konstaterar att den brittiska politiken är mera pluralistisk och multikulturell. Den uppmärksammar tydligare flyktingarnas behov av nätverk och egna organisationer, men riskerar även att skapa konstlade etniska gränser. Den finska politiken är öppen för multikulturella lösningar i teorin, men knappast i praktiken. Flyktingarna tenderar att ses som "problem", de tenderar att passiviseras till "klienter" och den praktiska politiken är assimilatorisk. Massmedias sätt att beskriva flyktinginvandringen och förekomsten av negativa opinioner inom stora grupper av finländare leder dessutom till utestängningsprocesser som inte förutses i integrationssträvandena. Wahlbeck avslutar kapitlet med att konstatera att inget av ländernas program fullt ut förstår de specifika dragen och behoven som är förknippade med kurdernas flyktingsituation.

De tre följande kapitlen presenterar resultaten av författarens fält-

arbete bland kurder i England och Finland. I kapitel 4 diskuterar författaren olika problem som är förknippade med flyktingsituationen i mottagarlandet. De långa väntetiderna för asylsökande är ett problem både i Finland och England. I det sistnämnda landet finns också många som hålls internerade under långa perioder, medan asylansökan utreds. Paradoxalt nog förefaller det som om språkproblemen är större i England än i Finland, beroende på sämre organiserad språkundervisning. Allmänt upplever flyktingarna en nedåtående ekonomisk och social mobilitet. I England finns inget officiellt mottagningsprogram, och bostadssituationen är svår. De ekonomiska och sociala bekymren är större, särskilt för dem med små resurser. Å andra sidan har kurdernas egna nätverk och organisationer en viktigare roll där än i Finland. Den finska modellen minskar de ekonomiska och materiella bekymren, men leder till "klientisering", då flyktingarna tenderar att betraktas som mera hjälplösa och okunniga än vad de i många fall är. Slutligen finns i Finland problem med främlingsfientligheten, den omfattande arbetslösheten och känslan av isolering.

Det finns dock andra problem, som inte lika ofta uppmärksammas och som är knutna till diasporabegreppet. Det handlar om känslor av främlingskap, om förluster av sociala relationer, om flyktingidentiteten, om hemlandets fortsatta betydelse som "landet nummer ett" och om viljan att återvända hem så fort som möjligt. Man är kurd och tillhör den kurdiska nationens 20 miljoner, fastän i exil.

Kapitel 5 diskuterar integrationsprocessen. Det är viktigt att

betona att trots att de kurdiska flyktingarna inte kan tänka sig att assimileras till engelsmän eller finländare, så vill de givetvis integreras ekonomiskt och socialt. Arbetslösheten är dock hög bland de kurdiska flyktingarna både i England och Finland. Det finska programmets integrationssträvanden har misslyckats på denna punkt. I England hamnar många att arbeta inom den etniska svarta ekonomin, med slitsamt arbete, dålig lön och osäker position.

Situationen på arbetsmarknaden antyder förekomst av diskriminering och rasism, vilket också kommer fram i intervjuerna. I Finland hade de flesta ensamstående männen upplevt rasistiskt motiverade, våldsamma attacker. Kvinnor och äldre män hade mest upplevt verbala uttryck för främlingsfientlighet och rasism. Erfarenheterna leder till en ständig känsla av osäkerhet, eftersom man inte vet om nästa person man möter hör till dem som är fientligt inställda. "I Kurdistan visste man vem fienden var". Samtidigt betonade flyktingarna att de behandlats väl och rättvist av myndigheterna och att de ej upplevt någon systematisk rasism. I England, där de flesta intervjuade bodde i London, upplevdes ej den direkta rasismen lika starkt, eftersom det var fråga om en metropol med människor från hela världen. Men den dolda strukturella rasismen tycks leda till att flyktingarna hamnar i de lägsta socioekonomiska positionerna. Det finns en dold, kulturell rasism mot invånare från tredje världen.

När det gäller den sociala integrationen, d.v.s. umgänget med andra grupper skiljer sig situatio-

nen kraftigt mellan England (London) och Finland. Framför allt de turkiska kurderna i London lever i turkisk-kurdiska områden, där de utgör en stor del av befolkningen och de flesta vännerna är kurder. I Finland är flyktingarna utspridda i enlighet med det finska flyktingmottagandeprogrammets principer. De finska vännerna kan ändå inte ersätta de nära sociala relationer som man hade i Kurdistan.

Wahlbeck understryker dock att banden till ursprungslandet och de transnationella nätverken innebär att man inte kan tala om att kurderna är "ointegrerade". Dessa relationer skapar ett transnationellt samfund som överskrider såväl ursprungsländernas som mottagarländernas geografiska gränser. Globaliseringen och den nya teknologin har underlättat denna utveckling. Detta har förbi-setts i integrationsdiskussionen.

De transnationella nätverken består av kontakter både till hemlandet och till andra kurder i diaspora. Särskilt tillkomsten av en egen kurdisk satellit-TV-kanal – som stöds av kurdiska samfund i

hela Europa – har en stor och växande betydelse.

Den nya situationen kräver ett omtänkande när det gäller begrepp som integration och assimilation inom ett avgränsat geografiskt område. De kurdiska samfundet i diaspora har drag av mönstren i ursprungslandet, men dessa mönster påverkas även av de sociala strukturerna i mottagarlandet. Diasporabegreppet underlättar förståelsen av denna dualitet inom de kurdiska samfunden och överbryggas sambandet mellan tiden före och efter flykten.

I kapitel 6 beskrivs de kurdiska organisationerna. Utrymmet medger inte något längre referat, men den politiska situationen i Kurdistan leder till att politiken är svår att separera från andra aktiviteter, t ex kulturella. Politiseringen är en fortsättning av relationerna i Kurdistan och organisationerna har en transnationell och diasporisk karaktär. Det leder också till klyftor och splittring efter olika politiska linjer. Politiseringen har också den nackdelen att kvinnorna tenderar att hamna i skymun-

dan i det kurdiska offentliga livet och att vissa flyktingar isoleras. I England är de kurdiska nätverken viktiga för att hitta ett arbete, vilket betyder att de trots sin karaktär av diaspora samtidigt fyller viktiga funktioner för integrationen.

Förhoppningsvis har denna analys klargjort att detta är en läs-värd bok. Genom jämförelsen mellan kurderna i England och Finland lyfts särdragen i den finska (nordiska) och engelska modellen fram, samtidigt som de kopplas till mera övergripande frågeställningar. Östen Wahlbeck har åstadkommit en bok som är god sociologi, god kvalitativ flyktingforskning och som genom sin konsekventa teoriram har något att ge även dem som inte primärt är intresserade av enbart engelskt eller finskt flyktingmottagande. Den är dessutom välskriven, vilket gör den lättläst, trots att den behandlar synnerligen komplicerade processer.

Matti Similä

Saapuneita julkaisuja/ Publications received

- Aikio, Paula; Söderling, Ismo; Takkoja, Mika** (toim.): Väestölas-tuja. Jouko Hulkko 60 vuotta 29.8.1997. Helsinki, Väestöliit-to, 1997. 227 s.
- Aikio, Paula; Söderling, Ismo; Takkoja, Mika** (toim.): Väheneekö väki, paranevatko pidot? Väes-töntutkimuslaitos 50 vuotta, Väestöliiton Väestöntutkimus-laitoksen 50-vuotisjuhlasemi-naarin esitelmät. 7.11.1996 As-toria-sali, Iso Roobertinkatu 14, Helsinki. Helsinki, Väestöliitto, 1997. 88 s.
- Berg, Berit; Svarva, Arne:** Den vanskelige integreringsproses-sen. Om arbeidstillknytning og social kontakt blant vietname-siske flyktninger i Moss. Trond-heim, SINTEF, 1994. 46 s.
- Berg, Berit; Vedi, Camilla** (red.): Kvalifisering for norsk arbeid-sliv. Eksempler på kvalifise-ringstiltak for flyktninger og innvandrere. Trondheim, SIN-TEF, 1994. 154 s.
- Boyd, Sally; Holmen, Anne; Jör-gensen, J. Norrmann** (red.): Sprogbrug og sprovalg blandt indvandrere i Norden. Bind I: Gruppebeskrivelser. Bind II: Temaartikler. Pohjoismaihin muuttaneiden kielen valinta ja käyttö. Språkbruk och språkval bland invandrare i Norden. Språkbruk og språkval blant invandrere i Norden. Köpen-havn, 1994. 182 s., 126 s.
- Finnäs, Fjalar:** Österbotten, resan hemifrån hem. Svensk-Öster-bottniska Samfundets Årsbok 1996. Vasa, Svensk-Österbot-tniska Samfundet, 1996. 108 s.
- Hammar, Tomas; Brochmann, Grete; Tamas, Kristof; Faist, Thomas** (eds.): International Migration, Immobility and De-velopment. Multidisciplinary perspectives. Oxford, Berg, 1997. 316 p.
- Jones, James M.:** Prejudice and Racism. New York, McGraw-Hill Companies, 1997. 578 p.
- Keilman, Nico:** The Accuracy of the United Nation's World Pop-ulation Projections. Oslo, The Research Council of Norway, 1997. 51 p.
- King, Michael:** Muslims in Euro-pe: A new Identity for Islam. San Domenico, Italia, European Uni-versity Institute, 1993. 37 p.
- Medhanie, Tesfatsion:** Eritrea & Neighbours in the "New World Order". Geopolitics, De-mocracy and "Islamic Funda-mentalism". Bremer, LIT, 1994. 132 p.
- Nyman-Kurkiala, Pia:** Ung och finlandssvensk. Åbo, Institutet för finlandssvensk samhäll-sforskning, 1996. 118 s.
- Partanen, Raija:** Opas maahan-muuttajien ravitsemusneuvon-taan. Tietoa ravitsemusneuvon-nasta ja maahanmuuttajien ruo-kakulttuureista. Helsinki, Työ-ministeriö, 1997. 77 s.
- Pitkänen, Maarit; Jaakkola, An-tero** (toim.): Ingrians in Munic-ipalities. Helsinki, Suomen Kuntaliitto, 1997. 138 s.
- Roinila, Mika Petri-Olavi:** The Migration, Settlement and Eth-nic Relations of Finland-Swedes in Canada. 1997. 369 s.
- Salmela, Victor:** Victors Journey. An autobiography. Boynton Beach, FL, 1993. 60 s.
- Salmimies, Okko-Pekka:** EU:n pa-kolais- ja maahanmuuttoasioita koskevan yhteistyön kehittämi-nen ja taloudellinen ulottuvuus. Helsinki, ETLA, 1996. 32 s.
- Salminen, Outi:** Entisestä Jugos-laviasta tulleiden pakolaisten kotoutuminen. "Täällä on kaik-ki hyvin, mutta...". Helsinki, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 1997. 93 s.
- Schutte, Gerhard:** What Racists Believe. Race Relation in South Africa and the United States. California, Sage Publications, 1995. 379 p.
- Seppälä, Matti:** Inkerinsuomalai-sien paluumuuttajien sopeutu-minen. Helsinki, Helsingin kaupunki, 1996. 91 s.
- Wahlbeck, Östen Ragnar:** Kurd-ish Refugee Communities. The Diaspora in Finland and Eng-land. 1997. 260 p.
- Vartiainen, Perttu:** Muuttoliik-keen uusi kuva, Muuttoliik-keen sosio-ekonomiset piirteet seutukunnittain 1993-1995 ja kehityksen suunta 1996. Hel-sinki, Sisäasiainministeriö, 1997. 46 s.
- Weed, Jenny:** Across the Sea. Flor-ida, 1983. 100 p.
- Viita, Ossi:** Suden hetkiä. Amerikan-suomalainen olympiavoittaja Vil-le Ritola. Peräseinäjoki, Siirtolai-suusinstituutti, 1997. 531 s.
- Viking, Klaus Mungo:** Kenelle kukkui Paratiisin käki? Suomi 80 vuotta -juhlanjannitsromaa-ni. Nynäshamn, Mungo-kirja, 1997. 132 s.
- Wrench, John:** Preventing Racism at the Workplace. A report on 16 European countries. Ireland, Eu-ropean Foundation for the Im-provement of Living and Work-ing Conditions, 1996. 180 p.